

Ines Voršič
Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru
ines.vorsic@um.si

Slavistična revija 72/4 (2024): 369–388
UDK 811.163.6'373.611
DOI 10.57589/srl.v72i4.4221
Tip 1.01

Andreja Žele
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik
Frana Ramovša
andreja.zele@ff.uni-lj.si

Nina Ledinek
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik
Frana Ramovša
nledinek@zrc-sazu.si

Od skladenjskega do stopenjskega besedotvorja pri prikazu tvorbenih zmožnosti izbranih glagolov in prislovov

Prispevek predstavlja temeljne lastnosti izglagolske in izprislovne tvorbe iz netvorjene podbase na črko *b*, tj. dolžino priponskih nizov, tipično sestavo priponskih nizov glede na stopnjo tvorbe, tipično priponsko kombinatoriko in pomensko vlogo posameznih priponskih obrazil, s čimer se raziskava umešča na za slovenistiko relativno novo raziskovalno področje morfotaktike. Hkrati nas zanima, kako so izbrane izglagolske in izprislovne tvorjenke družljive v tipičnih samostalniških zvezah PridSam, katere tovrstne zveze so možne in tudi izkazano rabljene.¹

Ključne besede: skladenjsko besedotvorje, stopenjsko besedotvorje, morfotaktika, glagol, prislov

Synthesis of Syntactic and Multistage Word Formation in Representation of Formative Capacities of Selected Verbs and Adverbs

This article outlines the basic characteristics of deverbal and deadverbial formation from the simple base starting with the letter *b*—i.e., the length of suffix strings, the typical structure of suffix strings according to the formation level, the typical suffix combinatorics and the semantic role of individual suffixes. This places the research within a relatively new area of Slovene studies—namely, morphotactics. Concurrently, our interest lies in exploring the ways in which the selected deverbal and deadverbial complex words are compatible in the typical noun phrases AdjN (PridSam) and which of these phrases are possible and also demonstrably in use.

Keywords: syntactic word formation, multistage word formation, morphotactics, verb, adverb

1 Uvod

V pričujočem prispevku so z metodologijo stopenjskega besedotvorja predstavljene pomensko-zgradbene lastnosti izglagolskih in izprislovnih tvorjenk, tvorjenih iz

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta *Kombinatorika besedotvornih obrazil v slovenščini* (J6-3134), ki ga financira ARIS.

izbranih glagolov in prislovov, ki se začnejo na črko *b*. Raziskava sodi na za slovenistiko relativno novo raziskovalno področje morfotaktike. Predstavitev zajema dolžino priponskih nizov, tipično sestavo priponskih nizov glede na stopnjo tvorbe in priponsko kombinatoriko ter pomensko vlogo priponskih obrazil. Nenazadnje pa nas zanima tudi, kako so izglagolske in izprislovne tvorjenke družljive v tipičnih samostalniških zvezah tipa PridSam, še zlasti, katere tovrstne zveze so možne in tudi izkazano rabljene.

1.1 O skladenjskem in stopenjskem besedotvorju pri nas

V slovenskem jezikoslovnem prostoru je osrednje vodilo sodobnega sinhronega besedotvornega raziskovanja skladenjsko besedotvorje, ki se mu v zadnjem času pridružuje še stopenjsko besedotvorje. Zametki skladenjskih meril v besedotvorni teoriji so se pojavili že v 19. stoletju, ko je Rajko Perušek v razpravi *Zloženke v novejši slovenščini* (1890) načel vprašanje povezave med skladnjo in besedotvorjem z opisovanjem podstavnih besednih zvez, s presojanjem glagolske vezljivosti in z opredelitvijo skladenjskih meril pri delitvi zloženek, vendar njegova spoznanja niso vplivala na nadaljnje vrednotenje in razvrščanje tvorjenk. Pomembni začetki slovenske skladenjskopomenske besedotvorne teorije so v Breznikovi razpravi *Zloženke v slovenščini* (Breznik 1944), v kateri je sistemizacijo tvorjenk Franca Miklošiča (1875), ki temelji predvsem na številu in obliki sestavin besedotvorne podstave in tudi celotne morfemske strukture tvorjenke, bistveno dopolnil, tako da je v analizo tvorjenk vključil njihove skladenjske podstave. Na podlagi stavčne skladenjske podstave je izglagolske zloženke členil glede na prisojevalno, vezavno in primično stavčno razmerje. Pojem skladenjskega besedotvorja pa je v slovensko jezikoslovje dokončno uvedla Ada Vidovič Muha z monografijo *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženek* (1988), v kateri je predstavila besedotvorno teorijo z vidika skladenjske ravnine – pojem besedotvorne skladnje Vidovič Muha definira kakor del skladnje v pretvorbno-tvorbeni zvezi z besedotvorjem, ki jo kot enota določa skladenjska podstava. Problemsko nadgradnjo omenjene monografije prinaša monografija *Slovensko skladenjsko besedotvorje* (Vidovič Muha 2011), kjer je avtorica zmožnosti slovenskega skladenjskega besedotvorja razširila in dopolnila še z obravnavo drugih besedotvornih vrst. Za skladenjsko izhodišče te besedotvorne teorije je ključno, da je pretvorbno-tvorbena jezikoslovna metoda vezana na prikaz jezikovnosistemskega medsebojnega prepleta več jezikovnih ravnin, prednostno skladenjske in morfemske, kar dokazuje možnost skladenjskega opisa tvorjenke (Vidovič Muha 2011: 19, 331). Že Vidovič Muha (1988, 2011) izpeljanke iz zloženek predstavlja s (priponskimi) obrazili in s številčnim eksponentom nad njimi označuje stopnjo tvorjenosti, pri čemer je eksponent vedno višji od ena, saj so tvorjenke prve stopnje že zloženke (npr. *zlódej-ø*, *-ev²*, *-ec³*, *-ka³*, *-ski⁴* (Vidovič Muha 1988: 92)).

Besednodružinski morfemski slovar Irene Stramljič Breznik (2004) poudarja praktično rabo (slovenske) besedotvorne teorije, ki jo je možno raziskovati in predstavljati tudi z besednodružinskega vidika, in ravno slednji je skladenjskemu besedotvorju dodal še uporabo stopenjskega besedotvorja. Čeprav bi v slovenski slovaropisni tradiciji kot prvi slovar z elementi stopenjskega slovarja lahko označili *Versuch eines Etymologikons der slowenischen Mundart in Inner-Oesterreich* Urbana Jarnika (izšel je leta 1832

v Celovcu), lahko o slovenskem besedotvornostopenjskem slovarju govorimo šele po letu 2000, ko so se začela dela za *Besednodružinski slovar slovenskega jezika* in potem njegova izdaja v letu 2004. V omenjenem slovarju je predstavljen hierarhično urejen nabor besed, ki so tvorjene iz iste korenske besedotvorne podstave in enakega slovarskega pomena ter urejene po stopnji tvorjenosti. Ob Ireni Stramljič Breznik je stopenjsko besedotvorje na slovenskem gradivu analiziral še Boris Kern (2010, 2017), ki stopenjsko besedotvorje razume kot jezikoslovni postopek, ki obravnava skupine tvorjenk, razporejene ob netvorjeni besedi, iz katere so te tvorjenke neposredno oz. posredno nastale. Eden prvenstvenih namenov stopenjskega besedotvorja je torej izdelati pregleden nabor tvorjenk glede na netvorjeno besedo, temu pa sledi analiza, s katero se ugotavlja delež tvorjenih in netvorjenih besed, besednovrstna pripadnost tvorjenk in besedotvorna produktivnost posameznih korenskih besedotvornih podstav (Kern 2010: 335–6). Razvrščanje tvorjenk okoli njihovega vsem skupnega korena ima sicer v jezikoslovju dolgo tradicijo, vseeno pa je sinhrono urejevanje tvorjenk v razčlenjene strukture z izhodiščno netvorjeno besedotvorno podstavo sorazmerno nova raziskovalna metoda in termin stopenjsko besedotvorje se zdi smiselno, saj so osnova te metodologije tvorbene stopnje. Tako razvrščanje tvorjenk je možno tako v slovenskem jezikovnem sistemu kot v sistemih drugih slovanskih jezikov, katerih besedotvorje temelji na večstopenjski tvorbi (Skarżyński 2000: 7),² metodologija stopenjskega besedotvorja pa se je najbolj razvila v poljskem jezikoslovju (npr. Skarżyński 1999, 2000; Olejniczak 2003; Łachnik 2011).

Za leksiko slovenskega jezika je značilna bogata morfemska zgradba, ki je posledica oz. rezultat zmožnosti prav (več)stopenjske tvorbe, npr. iz pridevnika *star* tvorimo samostalniki *starost* (prva stopnja tvorbe), iz njega pridevnik *starosten* (druga stopnja tvorbe), nadalje tvorimo samostalniki *starostnik* (tretja stopnja tvorbe), iz slednjega pa svojilni pridevnik *starostnikov* (četrt stopnja tvorbe). Naveden primer izkazuje družljivost naslednjih štirih priponskih obrazil: *-ost* + *-en* + *-ik* + *-ov*, pri tem pa družljivost obrazil dojemamo kot sposobnost soobstajanja in pomenske družljivosti različnih besedotvornih obrazil v okviru večstopenjske tvorbe. Na slovenskem gradivu se je še potrdilo, da se v smislu celovite predstavitve besedotvornih zmožnosti slovenščine skladiensko besedotvorje dopolnjuje z zmožnostmi stopenjske tvorjenosti glede na izhodiščni pomen korenskega morfema potencialne tvorjenke.

2 Cilji in metodologija

Temeljni cilj prispevka je predstaviti kombinatoriko priponskih besedotvornih obrazil v okviru večstopenjske tvorbe izbranih glagolov in prislovov na črko *b* in tako prikazati značilnosti besedotvornega mehanizma sodobnega slovenskega jezika z določitvijo sistemsko predvidljive tvorbe v smislu družljivosti priponskih obrazil, in sicer s posebnim poudarkom na izglagolski in izprislovni tvorbi.

² Do nedavnega tako stopenjsko besedotvorje v slovenskem prostoru ni nikoli nastopilo samostojno, temveč zgolj v kontekstu obravnave tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti.

Prispevek prinaša izsledke analize, ki je bila opravljena v okviru projekta *Kombinatorika besedotvornih obrazil v slovenščini* (J6-3134). Osnovni vir za analizo je *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek za iztočnice na B* (v nadaljevanju *BSSJ*) Irene Stramljič Breznik (2004), tj. specialni enojezični slovar, ki leksiko slovenskega jezika ureja po besednih družinah. Besednodružinski slovar je poseben tip morfološkega besedotvornega slovarja, ki mu je izhodišče besedna družina, znotraj katere so besede na različnih stopnjah tvorbe vselej prikazane kot sestavne podlage in obrazila (Stramljič Breznik 2004: 72). Nabor leksike besednodružinskega slovarja smo dopolnili z gradivom iz slovenskega oblikoslovnega leksikona *Sloleks*, korpusa *metaFida* in temeljnega razlagalnega slovarja *SSKJ*. Na osnovi digitaliziranih in prestrukturiranih podatkov iz besednodružinskega slovarja ter njihovega zapisa v tabelarnem formatu smo raziskali frekvenco rabe, distribucijo in kombinatoriko priponskih obrazil ter poiskali potrditve istovrstnih tvorjenk v omenjenih virih.

3 Osnovni podatki o izglagolski in izprislovni stopenjski tvorbi leksemov na *b*

Tu je opisana družljivost besedotvornih obrazil v okviru večstopenjske tvorbe glagolov in prislovov, s čimer se dotikamo morfotaktike, ki je torej v slovenskem jezikoslovnem prostoru nanovo uvajano raziskovalno področje. S stopenjsko metodo lahko ugotavljamo, katere so tvorbeno najproduktivnejše besede in s tem, kakšen je jedrni nabor leksike jezika (Stramljič Breznik 2004: 9) in njen potencialni nabor besedotvornih modelov. Tudi kako je izkoriščena produktivnost netvorjenih besed znotraj posameznih besednih vrst: torej, kako s pomočjo stopenjskih tvorbenih nizov oblikujemo besedotvorne modele posameznega jezika (Skaržynski 2000: 7, 12). Prav stopenjska analiza nam lahko pomaga odkrivati možne morfološke družljivosti in tudi ugotavljati čim več morfoloških zmožnosti, ki lahko vplivajo tudi na vezljivostne lastnosti novonastalih tvorjenk.

3.1 Osnovni podatki o nadaljnji stopenjski tvorbi glagolov na *b*

Preden predstavimo nekaj splošnih kvantitativnih podatkov o besedotvornih zmožnostih glagola (in v nadaljevanju prislova) v slovenščini, kakor se izpričuje na pregledanem gradivu, moramo opredeliti uporabljene pojme kot besedotvorni niz in tvorbeni model. **Besedotvorni niz** se obravnava kot nabor besed z isto besedotvorno podstavo, ki so v medsebojnem tvorbenem razmerju (Skaržynski 2000; Kern 2010, 2017). Besedotvorni niz poudarja zmožnost stopenjskega tvorjenja, kar pomeni, da je prva netvorjena beseda podstava druge besede (tj. tvorjenke), druga tvorjena beseda je naprej podstava tretje tvorjenke itd. vse do izkoriščenja tvorbene zmožnosti določenega leksema (npr. *stopiti* → *pristopiti* → *pristopen* → *nepristopen* → *nepristopnost*). **Tvorbeni model** pa je simbolni besednovrstni prikaz tvorjenke,³ iz katerega se dá razbrati njegova tvorjena morfološka zgradba. S procesnega vidika je besedotvorni model ustaljeni pomensko družljivi morfološki sestav iste besedotvorne podlage, ki omogoča stopenjsko tvorjenje smiselnih

³ Simbolni prikaz tvorbenega modela sestavljajo simboli za besedne vrste. Ti simboli so zaradi boljše mednarodne razpoznavnosti in primerljivosti mednarodni: V = verb = glagol, S = substantiv = samostalnik, Ad = adjektiv = pridevnik, Adv = adverb = prislov, P = partikula = členek.

tvorjenk, in vsak novi člen z dodanim družljivim morfemom predstavlja novo pomensko osamosvojeno in smiselno tvorjenko, vsak nadaljnji člen je tvorbeno višja beseda iste ali druge besedne vrste. Z rezultativnega vidika pa je besedotvorni model skup hierarhično različnostopenjskih istokorenskih tvorjenk, ki so navadno lahko tudi besednovrstno različne in tako predstavljajo tudi pomensko-slovnično zmožnost posameznega jezika.

V nadaljevanju se osredotočamo na predstavitev statističnih podatkov o pogostnosti in razširjenosti rabe priponskih tvorbenih obrazil v okviru izglagolske stopenjske tvorbe.

Preglednica 1: Število različnih priponskih kombinacij v priponskih nizih pri izglagolski stopenjski tvorbi.

Besedotvorni niz	2-pripon-ski	3-pripon-ski	4-pripon-ski	5-pripon-ski	Skupaj
Št. različnih priponskih nizov	730	324	49	2	1105
Delež (%)	66,1 %	29,3 %	4,4 %	0,2 %	100 %
Št. tvorjenk	995	340	50	2	1387
Delež (%)	71,7 %	24,5 %	3,6 %	0,1 %	100 %
Št. v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk	528	190	19	0	737
Delež v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk (glede na vse potrjene tvorjenke v gradivu)	71,6 %	25,8 %	2,6 %	0,0 %	100 %
Delež v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk (glede na vse tvorjenke v gradivu)	38,1 %	13,7 %	1,4 %	0,0 %	53,2 %

Zgornja preglednica kaže, da se v primeru izglagolske tvorbe pojavi 1105 različnih priponskih nizov. Pri tem je maksimalno število priponskih obrazil v nizu pet, vendar se v gradivu pojavita zgolj dva različna priponska niza in vsak od njiju je potrjen z natanko eno tvorjenko. Daleč najpogostejši so dvopriponski nizi, ki predstavljajo dve tretjini vseh izglagolskih tvorjenk s priponsko kombinatoriko. Več kot polovico manj je tripriponskih, še manj frekvenčni so štiripriponski nizi. Skupaj je analiziranih 1387 izglagolskih tvorjenk, od vseh izglagolskih tvorjenk, zajetih v učno gradivo raziskave (*BSSJ*), pa jih je 53,2 % potrjenih v korpusu *metaFida*. Nekaj več kot tretjina (38,1 %) korpusno potrjenih tvorjenk je dvopriponskih, 13,7 % je tripriponskih, le 1,4 % je štiripriponskih, medtem ko petpriponska niza nimata korpusne potrditve. Očitno potrditveno dejstvo pa je, da se število tvorjenk z višjestopenjsko tvorbo praviloma znižuje.

Posebej je treba poudariti, da se stopnja tvorjenosti nanaša zgolj na priponsko kombinatoriko, iz česar sledi, da je lahko tu izkazana tvorjenost posamezne višjestopenjske novotvorjenke praviloma za stopnjo višja, kot jo izkazuje število priponskih obrazil v priponski kombinatoriki.

3.1.1 Produktivnost besedotvornih modelov z vidika raznolikosti priponsko-obrazilnih kombinacij

Znotraj besedotvornih modelov je stopenjsko besedotvorje natančneje predstavljeno z različnostopenjskimi besedotvornimi nizi. Vsaka tvorjenka kot posamezni člen niza s svojimi besednovrstnimi kategorialnimi lastnostmi, ki so hkrati razločevalne glede na drugo besedno vrsto, nadalje usmerja tvorbene zmožnosti niza. V izhodišču predstavljenega niza se pojavljajo glagoli iz osnovnih glagolskih pomenskih skupin, tj. glagoli ravnanja, glagoli telesnega in duševnega stanja/procesa in še zlasti glagoli rekanja oz. govorjenja ter glagoli premikanja. V nadaljevanju se pokaže, kateri glagolski pomeni so se v slovenski rabi najbolj ustalili in s tem tudi ustrezno razširili.

Preglednica 2: Prikaz produktivnosti besedotvornih modelov z vidika raznolikosti priponskih kombinacij pri izglagolski tvorbi.

Besedotvorni model ⁴	Število različnih priponskih kombinacij	Število tvorjenk	Število tvorjenk s pojavitvami v <i>mFidi</i>
V, V, V, S	94	118	74
V, V, Ad, S	92	114	72
V, S, Ad	80	119	64
V, S, S	78	105	57
V, V, V, Ad	67	81	29
V, Ad, S	50	103	54
V, V, S, Ad	46	57	41
V, V, S, Ad, S	39	43	29
V, V, V, Ad, S	39	39	16
V, V, S, S	38	38	22
V, S, Ad, S	36	38	19
V, S, S, S	33	36	12
V, V, S	31	56	33
V, S, Ad, Ad	26	27	10

⁴Legenda: V = glagol, S = samostalnik, Ad = pridevnik, Adv = prislov.

V, S, S, Ad	21	27	12
V, V, V, S, S	20	20	13
V, S, V, V	19	19	7
V, Ad, S, Ad	15	18	6
V, V, V, Adv	14	14	6
V, Ad, S, S	13	13	6
V, V, V, V	13	21	8
V, V, Ad, S, S	12	13	9
V, S, Ad, S, S	11	11	5
V, V, S, Ad, S, Ad	11	11	7
V, V, V, V, S	10	13	9
V, V, S, S, Ad	9	9	6
V, V, S, S, S	9	9	8
V, V, Ad, Adv	9	9	6
V, V, Ad, S, Ad	8	8	4
V, S, Ad, Adv	7	7	7
V, V, S, Ad, S, S	7	7	1
V, V, V, S, Ad	7	7	5
V, Ad, Adv	6	19	16
V, S, S, V, V	6	6	0
V, V, Ad	6	17	6
V, V, S, Ad, Ad	6	9	6
V, Ad, Ad, S	5	4	1
V, S, S, Ad, S	5	8	2
V, S, V	5	7	3
V, S, V, S	5	5	4
V, S, V, V, Ad	5	5	0
V, S, V, V, S	5	5	2
V, V, S, Ad, Adv	5	5	5
V, V, V, Ad, Ad	5	5	2
V, V, Ad, Ad, S	4	4	4
V, S, Ad, S, Ad	4	4	2

V, S, S, V	4	4	2
V, V, S, V, S	4	4	3
V, Ad, Ad	3	3	0
V, Ad, V, V	3	3	0
V, S, S, V, S	3	3	3
V, S, V, Ad	3	3	1
V, Ad, S, Ad, Ad	2	2	1
V, S, Ad, Ad, S	2	2	1
V, S, S, S, Ad	2	2	0
V, V, Adv	2	6	0
V, V, S, Ad, S, S, Ad	2	2	1
V, V, S, Adv	2	2	1
V, V, S, V, Ad	2	2	1
V, V, V, Ad, Ad, S	2	2	1
V, V, Ad, Ad	1	1	1
V, V, Ad, Ad, Adv	1	1	1
V, Ad, Ad, Adv	1	1	1
V, Ad, S, S, S	1	1	0
V, Ad, V, Ad	1	1	0
V, Ad, V, Ad, S	1	1	0
V, Ad, V, S	1	1	1
V, S, Ad, Ad, V	1	1	0
V, S, Ad, Ad, V, S	1	1	0
V, S, Ad, S, S, S	1	1	0
V, S, S, Ad, S, Ad	1	1	0
V, S, S, V, S, Ad	1	1	1
V, S, V, Adv	1	1	0
V, S, V, S, Ad	1	1	0
V, S, V, S, S	1	1	0
V, S, V, V, Ad, Ad	1	1	0
V, S, V, V, V	1	1	1
V, V, S, Ad, Ad, S	1	1	1

V, V, S, Ad, Adv, Ad	1	1	0
V, V, S, Ad, S, S, S	1	1	0
V, V, S, Ad, S, V	1	1	0
V, V, S, Ad, S, V, S	1	1	0
V, V, S, S, Ad, S	1	1	1
V, V, S, S, S, Ad	1	1	0
V, V, S, V	1	1	1
V, V, S, V, Ad, S	1	1	0
V, V, S, V, S, Ad	1	1	0
V, V, S, V, S, S	1	1	1
V, V, V	1	2	1
V, V, V, Ad, Adv	1	1	1
V, V, V, Ad, S, Ad	1	1	0
V, V, V, Ad, S, S	1	1	0
V, V, V, S, S, Ad	1	1	0

Najproduktivnejši besedotvorni model z vidika raznolikosti priponskih kombinacij je V, V, V, S; model šteje 94 različnih priponskih kombinacij in ima tudi višje število tvorjenk (118), niz je dvopriponski, zgled je npr. *dobavljač* (← *dobavljati* ← *do-baviti*). Najdaljši modeli v tej razpredelnici so sedemčlenski: V, V, S, Ad, S, S, Ad, zgled zanj je tvorjenka *polrazbojniški* (← *pol-razbojnik* ← *razbojnik* ← *razbojen* ← *razboj* ← *razbiti* ← *biti*); V, V, S, Ad, S, S, S, zgled zanj je *polrazbojništvo* (← *pol-razbojnik* ← *razbojnik* ← *razbojen* ← *razboj* ← *razbiti* ← *biti*), niza sta štiripriponska; V, V, S, Ad, S, V, S, zgled zanj je *razbojnikovanje* (← *razbojnikovati* ← *razbojnik* ← *razbojen* ← *razboj* ← *razbiti* ← *biti*), niz je petpriponski. Vsi najdaljši modeli so manj produktivni in v gradivu (na b) izpričani z eno tvorjenko.

Po številu tvorjenk so sicer najproduktivnejši besedotvorni modeli: V, S, Ad (tipični zgled je *beračev* ← *berač* ← *brati*); V, V, V, S (tipični zgled je *nabiralec* ← *nabirati* ← *nabrati* ← *brati*); V, V, Ad, S (tipični zgled je *bliskavka* ← *bliskav* ← *bliskati* ← 'večkrat' *bliskniti*); V, S, S (tipični zgled je *bahaštvo* ← *bahač* ← *bahati se*) in V, Ad, S (tipični zgled je *brisalnik* ← *brisalen* ← *brisati*). Vsi naštetni zgledi imajo v upoštevanem gradivu več kot 100 potrditev.

Vzrok za veliko raznolikost morfoloških kombinacij znotraj priponskih obrazil je tudi v širokih možnostih družljivosti predponskih obrazil, ki se lahko predponjajo podstavnemu glagolu: **do-**: *dobavljač*, *dobavljalec*, *dobavljanje*, *dobavljavec*; **iz-**: *izbirač*, *izbiralec*, *izbiranje*, *izbirek*, *izbirka*, *izbrisovanje*, *izbrizg*, *izbrc*, *izbrizganje*, *izbruhek*; **na-**: *nabira*, *nabavljač*, *nabiralec*, *nabavljalec*, *nabiranje*, *nabavljanje*, *nabiratelj*, *nabavljavec*, *nabirek*, *nabirka*; *nabrizg*, *nabrizganje*, *nabutanje*; **o-**: *obarjanje*, *obujevalec*, *obolevanje*,

obeleževanje; obrizg, obrizganje, obrcanje; od-: odbira, odbiralec, odbiranje, odbirek; odblist; po-: podbir, podbira, podbirač, podbiranje, podbirek, pobira, pobirač, pobiralec, pobiranje, pobirek, pobrenčevanje, pobrundavanje, pobrskavanje, pobrnevanje, pobojevanje; poblist, pobrizg, pobruhanje, pobeganje, pobrizganje, pobrculja; pre-: prebavljač, prebiralet, prebavljalec, prebavljalo, prebiranje, prebavljanje, prebavljavec, prebirek, prebrskavanje, prebojevanje; preblist, prebrizg, prebutanje, prebrizganje; raz-: razbiranje, razburjanje, razblinjanje, razbirek, razblinjevanje, razburjevanje, razbojevanje; razbranje, razbrizganje; u-: ubiralec, ubiranje, ubiralka; v-: vbizg, vbizga, vbizgalka, vbizganje, vbizgljanje; vz-: vzbiranje; z-: zbizg, zbiranje, zbutanje; zbir, zbiralec, zbiralo, zbiranje, zbiratelj, zbirca, zbirek, zbirka, zbirališče, zbojevanje; za-: zablist, zabrizganje, zabutanje, zabrizganje, zablistanje; zabrisavanje, zabiranje, zabičevanje, zabeleževanje, zabojevanje, zabojevek, zabrisovanje.

Iz zgornjih tvorjenk je mogoče razbrati, da družljiva predponka obrazila glede na konkretni pomen, ki ga ima glagolski koren ali glagolska besedotvorna podstava, navadno povečajo produktivnost priponskih obrazil, npr. *razblinjevanje, prebavljanje*; redkeje pa predponka obrazila z dodatno specifikacijo izhodiščnega oz. korenskega glagolskega pomena lahko zožajo možnosti dodajanja priponskih obrazil, npr. *preblist, vbizg, zbirka*.

3.1.2 Prikaz najproduktivnejših izglagolskih besedotvornih nizov, ki tvorijo besedotvorni model

Besedotvorni model z najvišjim številom različnih priponskih kombinacij je V, V, V, S, ki izkazuje 94 različnih priponskih besedotvornih nizov:

$X^5 \rightarrow \text{do-S}^6 \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-ač (dobavljač)}^7$; $X \rightarrow \text{do-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-alec (dobavljalec)}$; $X \rightarrow \text{do-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-anje (dobavljanje)}$; $X \rightarrow \text{do-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-avec (dobavljavec)}$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-č (izbirač)}^8$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-lec (izbiralec)}$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-nje (izbiranje)}$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-ek (izbirek)}$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-ka (izbirka)}$; $X \rightarrow \text{iz-S} \rightarrow \text{X-ova-ti} \rightarrow \text{X-anje (izbrisanje)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-a (nabira)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-ač (nabavljač)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-lec (nabiralec)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-alec (nabavljalec)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-nje (nabiranje)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-anje (nabavljanje)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-telj (nabiratelj)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-avec (nabavljavec)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-ek (nabirek)}$; $X \rightarrow \text{na-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-ka (nabirka)}$; $X \rightarrow \text{od-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-a (odbira)}$; $X \rightarrow \text{od-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-lec (odbiralec)}$; $X \rightarrow \text{od-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-nje (odbiranje)}$; $X \rightarrow \text{od-S} \rightarrow \text{X-ti} \rightarrow \text{X-ek (odbirek)}$; $X \rightarrow \text{o-S} \rightarrow \text{X-a-ti} \rightarrow \text{X-anje (obarjanje)}$; $X \rightarrow \text{o-S} \rightarrow \text{X-eva-ti} \rightarrow \text{X-alec (obujevalec)}$; $X \rightarrow \text{o-S} \rightarrow \text{X-eva-ti} \rightarrow$

⁵ X označuje besedotvorne podstave vseh tvorjenk različnih stopenj.

⁶ S označuje sestavljenko, kar pomeni, da je v besedotvornem nizu v vmesni stopnji vključeno tudi sestavljanje s predponskimi obrazili.

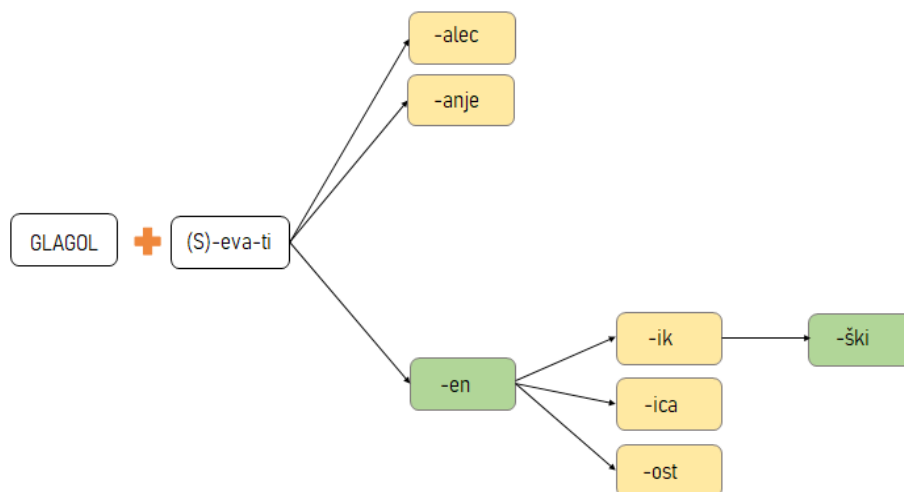
⁷ Ta in sledeči primeri potrjujejo osnovno vodilo kombinatorike pri stopenjskem besedotvorju, ki se pri štetju stopenj omejuje zgolj na priponskoobrazilni niz.

⁸ Posamezni primeri izglagolskih tvorjenk, npr. tvorjenke iz *brati*, zahtevajo ločevanje med priponskim obrazilom *-nje* nasproti *-al/e/inje* ali ločevanje med *-lec* in *-a/ilec* ali ločevanje med *-ač* in *-č* ipd.

X-anje (*obolevanje, obeleževanje*); X → pod-S → X-ti → X-0 (*podbir*); X → pod-S → X-ti → X-a (*podbira*); X → pod-S → X-ti → X-č (*podbirač*); X → pod-S → X-ti → X-nje (*podbiranje*); X → pod-S → X-ti → X-ek (*podbirek*); X → po-S → X-ti → X-a (*pobira*); X → po-S → X-ti → X-č (*pobirač*); X → po-S → X-ti → X-lec (*pobiralec*); X → po-S → X-ti → X-nje (*pobiranje*); X → po-S → X-ti → X-ek (*pobirek*); X → po-S → X-ava-ti → X-anje (*pobrenčavanje, pobrundavanje, pobrskavanje*); X → po-S → X-eva-ti → X-anje (*pobobnevanje, pobrnevanje, pobolevanje*); X → pre-S → X-a-ti → X-ač (*prebavljač*); X → pre-S → X-ti → X-lec (*prebiralec*); X → pre-S → X-a-ti → X-alec (*prebavljalec*); X → pre-S → X-a-ti → X-alo (*prebavljalo*); X → pre-S → X-ti → X-nje (*prebiranje*); X → pre-S → X-a-ti → X-anje (*prebavljanje*); X → pre-S → X-a-ti → X-avec (*prebavljavec*); X → pre-S → X-ti → X-ek (*prebirek*); X → pre-S → X-ava-ti → X-anje (*prebrskavanje*); X → pre-S → X-eva-ti → X-anje (*prebolevanje*); X → raz-S → X-ti → X-nje (*razbiranje*); X → raz-S → X-a-ti → X-anje (*razburjanje, razblinjanje*); X → raz-S → X-ti → X-ek (*razbirek*); X → raz-S → X-eva-ti → X-anje (*razblinjevanje, razburjevanje, razbolevanje*); X → u-S → X-ti → X-lec (*ubiralec*); X → u-S → X-ti → X-nje (*ubiranje*); X → u-S → X-ti → X-ka (*ubiralka*); X → vz-S → X-a-ti → X-anje (*vzburjanje*); X → X-a-ti → iz-S → X-0 (*izbrizg, izbrc*); X → X-a-ti → iz-S → X-anje (*izbrizganje*); X → X-a-ti → iz-S → X-ek (*izbruhek*); X → X-a-ti → na-S → X-0 (*nabrizg*); X → X-a-ti → na-S → X-anje (*nabrizganje, nabutanje*); X → X-a-ti → od-S → X-0 (*odblisk*); X → X-a-ti → o-S → X-0 (*obrizg*); X → X-a-ti → o-S → X-anje (*obrizganje, obrcanje*); X → X-a-ti → po-S → X-0 (*poblisk, pobrizg*); X → X-a-ti → po-S → X-anje (*pobruhanje, pobeganje, pobrizganje*); X → X-a-ti → po-S → X-ulja (*pobrculja*); X → X-a-ti → pre-S → X-0 (*preblisk, prebrizg*); X → X-a-ti → pre-S → X-anje (*prebutanje, prebrizganje*); X → X-a-ti → raz-S → X-anje (*razbrcanje, razbrizganje*); X → X-a-ti → v-S → X-0 (*vbrizg*); X → X-a-ti → v-S → X-a (*vbrizga*); X → X-a-ti → v-S → X-alka (*vbrizgalka*); X → X-a-ti → v-S → X-anje (*vbrizganje*); X → X-a-ti → X-lj-ati → X-anje (*brizgljanje*); X → X-a-ti → za-S → X-0 (*zablisk*); X → X-a-ti → za-S → X-anje (*zabrlizganje, zabutanje, zabrizganje, zabliskanje*); X → X-a-ti → z-S → X-0 (*zbrizg*); X → X-a-ti → z-S → X-anje (*zbrcanje, zbutanje*); X → za-S → X-ava-ti → X-anje (*zabrisavanje*); X → za-S → X-eva-ti → X-anje (*zabranjevanje, zabičevanje, zabeleževanje, zabojevanje*); X → za-S → X-eva-ti → X-ek (*zabolevek*); X → za-S → X-ova-ti → X-anje (*zabrisovanje*); X → z-S → X-ti → X-0 (*zbir*); X → z-S → X-ti → X-lec (*zbiralec*); X → z-S → X-ti → X-lo (*zbiralo*); X → z-S → X-ti → X-nje (*zbiranje*); X → z-S → X-ti → X-telj (*zbiratelj*); X → z-S → X-ti → X-ca (*zbirca*); X → z-S → X-ti → X-ek (*zbirek*); X → z-S → X-ti → X-ka (*zbirka*); X → z-S → X-ati → X-išče (*zbirališče*); X → z-S → X-eva-ti → X-anje (*zbolevanje*).

Večja raznolikost priponskih kombinacij je pogojena s širokim naborom predponskih obrazil. Praktično vsi besedotvorni nizi modela V, V, V, S namreč izkazujejo vmesno sestavljenko. Pravzaprav je stopnja tvorjenosti predstavljenih izglagolskih tvorjenk tako dejansko za stopnjo višja, kakor jo izkazuje število priponskih obrazil v konkretni priponski kombinatoriki.

3.1.3 Grafični prikaz kombinatorike obrazila -eva-ti (GLAG + -eva-ti)

Slika 1: Shema kombinatorike obrazila -eva-ti (GLAG + -eva-ti).

Pri glagolih s statusom motivirajočih izhodiščnih netvorjenk tipa *buditi*, *boleti*, *beležiti*, *braniti* s širokopomenskimi zmožnostmi stanja, procesa ali ravnanja se odpira sekundarna in tudi terciarna tvorjenost prek predponskega obrazila, npr. *obuditi*/*zbuditi*, *oboleti*/*preboleti*/*razboleti*, *obeležiti*/*zabeležiti*, *zabraniti*. Predponska obrazila izbranim glagolskim dovršnim sestavljenkam nadalje omogočajo tvorbo drugotnih nedovršnikov s sestavljenim obrazilom -eva-ti, npr. *obujevati*, *obolevati*, *obeleževati*, *zabranjevati*. Drugotni glagolski nedovršniki omogočajo tvorbo samostalniških izpeljav na -anje s pomenom delovanja in tudi procesualnosti, npr. *obolevanje*, *prebolevanje*, *obeleževanje*, *zabranjevanje*. Takoj za besedotvornim pomenom dejanja je pomenotvorna zmožnost vršilca dejanja: v teh primerih s priponskim obrazilom -alec, npr. *obujevalec*, *obeleževalec*. Iz dovršne glagolske sestavljenke *preboleti* se pomenska tvorba lahko usmeri v nosilca dejanja/stanja; stanje opisuje pridevnik *oboleven*, *preboleven*, ta pridevniška tvorjenka pa je družljiva z obrazilom -ik in se stopenjsko razvije v *obolevnik*, *prebolevník* ipd. Možnost obstoja samostalniških izpeljank s pomenom vršilca dejanja, kot npr. *obujevalec*, omogoča samostalniške tvorjenke za dejavnost, npr. *obujevalstvo*, pridevniška tvorjenka lastnosti, npr. *oboleven*, pa omogoča samostalniško tvorjenko za izražanje lastnosti stanja, npr. *obolevnost*. Tvorjenke s pomenom nosilca nekega procesa/stanja, npr. *obolevník* in *prebolevník*, prav tako omogočajo nadaljnje tvorjenke, in sicer pridevniške tvorjenke, ki izražajo vrsto lastnosti in so zato vrstni (izsamostalniški) pridevniki tipa *obolevníški*, *prebolevníški*.

3.2 Osnovni podatki o nadaljnji stopenjski tvorbi prislovov na *b*

V tem razdelku se osredotočamo na prikaz temeljnih podatkov o frekvenci in distribuciji rabe priponskih obrazil pri izprislovni tvorbi. Ker se kot izhodišče za nadaljnjo tvorbo pri črki *b* v analiziranih gradivskih virih pojavlja le en netvorjen prislov (*blizu*), ki je tvorbeno izhodišče za 50 večpriponskih tvorjenk, rezultatov analize sicer ni mogoče neposredno posplošiti na izprislovno tvorbo v slovenščini kot tako. Kljub temu menimo, da so rezultati pomenljivi in relevantni, dodatne analize na širšem gradivu so namreč pokazale, da se pri izprislovni tvorbi kaže nekoliko večja variabilnost v družljivosti priponskih obrazil kot pri drugih polnopomenskih besednih vrstah, in sicer v smislu, da je tipična kombinatorika besedotvornih obrazil v okviru večstopenjske tvorbe v nekoliko večji meri vezana samo na specifične izhodiščne netvorjene lekseme.

Preglednica 3: Število različnih priponskih kombinacij v priponskih nizih pri izprislovni stopenjski tvorbi.

Besedotvorni niz	2-pri- ponski	3-pri- ponski	4-pri- ponski	Skupaj
Št. različnih priponskih nizov	26	18	6	50
Delež (%)	52 %	36 %	12 %	100 %
Št. tvorjenk	26	18	6	50
Delež (%)	52 %	36 %	12 %	100 %
Št. v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk	25	14	3	42
Delež v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk (glede na vse potrjene tvorjenke v gradivu)	59,6 %	33,3 %	7,1 %	100 %
Delež v <i>mFidi</i> potrjenih tvorjenk (glede na vse tvorjenke v gradivu)	50 %	28 %	6 %	84 %

Izprislovne stopenjske tvorjenke, tvorjene iz prislovov na *b*, tvorijo 50 različnih priponskih nizov. Vsak se v analiziranem gradivu realizira pri natanko eni tvorjenki. V nizu imajo analizirane izprislovne tvorjenke maksimalno štiri priponska obrazila. V skladu s predhodnimi ugotovitvami (prim. Kern 2020), da se število tvorjenk z višjestopenjsko tvorbo načeloma znižuje, tudi analizirano gradivo izkazuje, da netvorjeni prislovi najpogosteje tvorijo tvorjenke z dvopriponsko kombinatoriko (te predstavljajo 52-odstotni delež vseh izprislovnih tvorjenk), tvorjenke s tremi priponskimi obrazili v nizu se pojavljajo v 36-odstotnem deležu, štiripriponski nizi so bistveno redkejši (12 %). Delež v korpusu *metaFida* potrjenih tvorjenk znaša 84 %.

3.2.1 Produktivnost besedotvornih modelov z vidika raznolikosti priponsko-obrazilnih kombinacij in števila tvorjenk

Najpogostejši besedotvorni model pri izprislovni tvorbi je Adv, Ad, S, ki ga realizira sedem dvopriponskih nizov (tipični zgled je *bližnjica*). S petimi nizi je zastopan model Adv, V, V, V, S, ki se pojavlja pri tripriponskih nizih (tipični zgled je *približevanje*). S štirimi nizi sta prisotna modela Adv, V, V, Ad (tipični zgled je *približen*) in Adv, V, V, V, Ad (zgled je *zbliževalen*), prvi se pojavlja pri dvopriponskih, drugi pri tripriponskih nizih. S tremi nizi so zastopani besedotvorni modeli Adv, V, V, Adv, S (tipični zgled je *približanost*) in Adv, V, V, S (tipični zgled je *približek*) ter Adv, V, V, V, Ad, S (tipični zgled je *zbliževalnost*). Drugi modeli so redkejši. Kot smo omenili, se vsak besedotvorni model v analiziranem gradivu realizira pri natanko eni tvorjenki, zato o produktivnosti posameznih modelov z vidika števila realiziranih tvorjenk ni mogoče govoriti. Le trije besedotvorni modeli, ki generirajo po en sam besedotvorni niz, potrditve v korpusu *metaFida* nimajo.

Preglednica 4: Prikaz produktivnosti besedotvornih modelov z vidika raznolikosti priponskih kombinacij pri izprislovni tvorbi.

Besedotvorni model	Število različnih priponskih kombinacij	Število tvorjenk	Število tvorjenk s pojavitvami v <i>mFidi</i>
Adv, Ad, S	7	7	7
Adv, V, V, V, S	5	5	4
Adv, V, V, Ad	4	4	3
Adv, V, V, V, Ad	4	4	3
Adv, V, V, Adv, S	3	3	2
Adv, V, V, S	3	3	3
Adv, V, V, V, Ad, S	3	3	2
Adv, V, Ad	2	2	2
Adv, V, Adv	2	2	2
Adv, V, S	2	2	2
Adv, S, Ad	2	2	2
Adv, V, V, V	2	2	2
Adv, V, V, V, Adv	2	2	2
Adv, Ad, S, S	1	1	1
Adv, S, Ad, S	1	1	1
Adv, V, V, Ad, Adv	1	1	1

Adv, V, V, Ad, Adv, P	1	1	1
Adv, V, V, Ad, S	1	1	1
Adv, V, V, Ad, S, Ad	1	1	1
Adv, V, V, Adv	1	1	1
Adv, V, V, Adv, Ad	1	1	0
Adv, V, V, V, S, Ad	1	1	0
Adv, V, V, V, S, S	1	1	0

Za približno dve tretjini izprislovnih tvorjenk velja, da ne izkazujejo le priponske kombinatorike, ampak imajo tudi vmesno sestavljensko stopnjo (*pri-*: *približati*, *z-*: *zbližati*). Zmožnost tvorbe s predponskimi obrazili omogoča preusmeritev pomena netvorjene podstave, pri čemer predponška obrazila razpirajo možnosti za tvorbo nadaljnjih izglagolskih tvorjenk. Vse izprislovne tvorjenke s štiripriponsko kombinatoriko in približno 95 % odstotkov tripriponskih tvorjenk v stopenjski izprislovni tvorbi, kot se kaže v analiziranem gradivu, izkazuje vmesno sestavljenko, tvorjenko s predponskim obrazilom v stopenjski tvorbi pa ima tudi približno 42 % dvopriponskih tvorjenk. Stopnja tvorjenosti izprislovnih tvorjenk je torej praviloma za eno stopnjo višja, kot jo izkazuje število priponskih obrazil v priponski kombinatoriki.

3.2.2 Grafični prikaz najproduktivnejših izprislovnih besedotvornih nizov

Izprislovni besedotvorni nizi tvorijo in omogočajo različne besedotvorne modele glede na besedno vrsto in število tvorjenk, ki so sestavni členi posameznega besedotvornega modela.

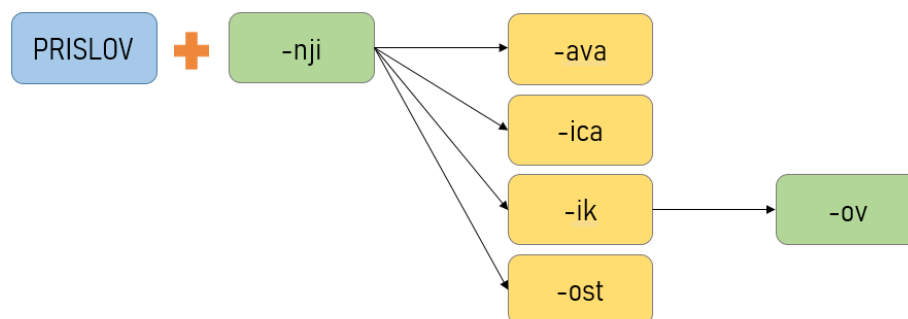
Besedotvorni model z najvišjim številom različnih priponskih kombinacij je Adv, Ad, S, ki izkazuje sedem različnih priponskih besedotvornih nizov:

$X \rightarrow X\text{-ek} \rightarrow X\text{-ost}$ (*blizkost*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-ak}$ (*bližnjak*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-ava}$ (*bližnjava*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-i}$ (*bližnji*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-ica}$ (*bližnjica*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-ik}$ (*bližnjik*); $X \rightarrow X\text{-nji} \rightarrow X\text{-ost}$ (*bližnjost*).

3.2.2 Grafični prikaz kombinatorike obrazila *-nji* (PRISL + *-nji*)

Motivirajoči sinhrono netvorjeni prislovi (npr. *blizu*, *zgodaj*, *zgoraj*) so pogosto družljivi s prvim pridevniškim priponskim obrazilom *-nji*. Pomensko gre običajno za okoliščinska dopolnila, ki propozicijsko opredeljujejo kraj in čas dogajanja, v postopku prvostopenjske tvorbe z obrazilom *-nji* pa pridobijo pomen vrstnosti, npr. *blizu* $\rightarrow$ *bližnji*, *zgodaj* $\rightarrow$ *zgodnji*, *letos* $\rightarrow$ *letošnji*, *sinoči* $\rightarrow$ *sinočnji*, *zgoraj* $\rightarrow$ *zgornji*, *sedaj* $\rightarrow$ *sedanji*. Prvostopenjsko obrazilo odpira možnost nadaljnje tvorbe drugostopenjskih samostalniških tvorjenk, in sicer zlasti s pomenom človeka oz. predmeta kot nosilca/nosilnika lastnosti/stanja, npr. *bližnjik*, *sedanjik*, *srednjik*, *jutranjik*, *zgornjik*, *zgodnjik*, *gornjica*; *spodnjica*, *zadnjica*, lahko pa tvorijo še samostalnike s prostorskim

ali časovnim pomenom, npr. *bližnjost*, *sedanjost*, *bližnjica*, *gornjica*, *spodnjica*, *bližnjava*. Družljiva morfemska sestava *-ik-ov* omogoča tvorbo tripriponskih tvorjenk s pomenom svojine, npr. *bližnjikov*.

Slika 2: Shema kombinatorike obrazila *-nji* (GLAG + *-nji*).

3.3 Najpogostejši besedotvorni modeli pri izglagolski in izprislovni tvorbi

Izglagolske tvorjenke z začetno glagolsko besedotvorno podstavo so najproduktivnejše, zato jim je možno določiti tudi najpogostejše besedotvorne modele. Izprislovnih tvorjenk z začetno besedotvorno podstavo je že količinsko najmanj in so zato najmanj produktivne. Besednovrstni simbolni prikaz besedotvornih modelov za izglagolske in izprislovne tvorjenke je dopolnjen še z možno stopnjo tvorjenke, ki jo z nizanjem družljivih priponskih obrazil razkrivajo besedotvorni nizi.

3.3.1 Tvorjenke iz izhodiščne glagolske besedotvorne podstave

Dvopriponski nizi

V, Ad, Adv: *budno*, *bežno*, *burno*, *bučno*, *bajno*, *bohotno*

V, Ad, S: *brskalnik*, *bralnik*, *brisalnik*, *brkljalnik*

V, S, Ad: *usodobojen*, *volilnoboje*n, *razredobojen*, *daljnoboje*n, *sedmeroboje*n, *razrednobojen*, *kulturnoboje*n, *domobranski*, *rokoborski*, *kruhoborski*, *ikonoborski*, *slovenoborski*, *novoborski*, *švabobranski*

V, S, S: *beračica*, *brusačica*, *brbljačica*, *bahačica*; *bikoborstvo*, *besedoborstvo*, *bogoborstvo*, *domobranstvo*, *kruhoborstvo*, *ikonoborstvo*, *rogoborstvo*, *slovenoborstvo*

V, S, V: *bojevati se*

V, V, Ad: *begajoč*, *bruhaajoč*, *brlizgajoč*, *butajoč*, *brizgajoč*

V, V, S: *baharjenje*, *brizgalica*, *bliskalica*, *brizgalec*, *bruhalec*

V, V, S, S: *izborek*

V, V, S, S, Ad: *izbiralen*

V, V, V, Ad, Ad: *neizbirčen*

V, V, V, S: *dobavljajč*, *dobavljalec*, *dobavljanje*, *nabiratelj*, *obujevalec*

Tripriponski nizi

V, Ad, S, Ad, Ad: *bolečinski*
 V, Ad, S, S: *božavček, blodništvo*
 V, S, Ad, Ad: *beračevski, borčevski*
 V, S, Ad, S: *borbenost*
 V, S, S, Ad: *beračičin*
 V, S, V, V: *beračevati*
 V, S, V, V, S: *izbojevalec*
 V, V, Ad, Ad, S: *razburljivost*
 V, V, Ad, S, S: *prebrisanček*
 V, V, V, Ad, S: *izbiralnica*

Štiripriponski nizi

V, Ad, S, S, S: *budničarstvo*
 V, S, Ad, S, S: *bojevništvo, bojazljivček*
 V, S, Ad, S, S, S: *sobojevništvo*
 V, V, S, Ad, S, S: *obrambništvo*

Petpriponski nizi

V, V, S, Ad, S, V, S: *razbojnikovanje*
 V, S, Ad, Ad, V, S: *borčevizacija*

Tukaj naštetje najvišjestopenjske tvorjenke niso konstrukti oz. niso umetno tvorjene, sklepamo, da so odraz večje ubesedovalne drznosti in samozavesti piscev. So sicer redke, vendar imajo potrditev v živem gradivu (prim. našete uporabljenе vire).

3.3.2 Tvorjenke iz izhodiščne prislovne besedotvorne podstave**Dvopriponski nizi**

Adv, Ad, S: *blizkost, bližnjica*
 Adv, V, V, Ad: *približen*
 Adv, V, V, S: *približek*
 Adv, V, V, V: *približevati, zbliževati*
 Adv, V, Adv: *bližajoč*
 Adv, V, S: *bližanje*

Tripriponski nizi

Adv, V, V, V, S: *približevanje, zbliževalec*
 Adv, V, V, V, Ad: *zbliževalen*
 Adv, V, V, Adv, S: *zbližanost*
 Adv, V, V, V, Adv: *zbližujoč*

Štiripriponski nizi

Adv, V, V, V, Ad, S: *zbliževalnost*

Adv, V, V, Ad, S, Ad: *približnosten*

Adv, V, V, V, S, Ad: *zbliževateljski*

3.4 Potencialne besedne zveze iz izglagolskih in izprislovnih tvorjenk

Tipična priponska kombinatorika znotraj besedotvornih modelov izraža tudi besedotvorni pomen in besednovrstno pripadnost posameznih priponskih obrazil in njihovo skladenjskopomensko vlogo. Tako je preizkušana tudi skladenjskopomenska družljivost izglagolskih in izprislovnih tvorjenk znotraj bolj ali manj ustaljenih besednih zvez. Ob besedotvornih nas torej zanimajo tudi skladenjskopomenske lastnosti, npr. ustaljenost, idiomatičnost tovrstnih besednih zvez. Na primeru izbranih izhodiščnih glagolov s prislovi, ki strukturirajo tipične samostalniške zveze s pridevniškim določilom, prikažemo besedotvorne zmožnosti slovenščine na eni strani, na drugi pa skladenjskopomenske zmožnosti prehodov med ustaljenima zvezama, ki sta sicer stavkovni sestavini stavčne povedi; prehod v samostalniško zvezo z izglagolskim samostalniškim jedrom: Glag + Prisl ↔ Prid (< Prisl) + Sam (< Glag); prikazan pa je tudi prehod v samostalniško zvezo z izglagolskim samostalniškim jedrom iz prislova: Prid (< Prisl) + Sam (< Glag < Prisl). Tu ima odločilno vlogo tudi predponsko obrazilo.

3.4.1 Samostalniška zveza z izglagolskim samostalniškim jedrom

Prid (< Prisl) + Sam (< Glag): blizu, zgodaj: -nji: *blizu ogledati/srečati/zbrati – bližnji ogled, bližnje srečanje, bližnje zbiranje; zgodaj vstajati/odkriti/spoznati – zgodnje vstajanje, zgodnje odkritje, zgodnje spoznanje; Prid (< Sam < Prisl) + Sam (< Glag): blizu, daleč: -ina + -ski:* *blizu posneti/fotografirati – bližinski posnetek/fotografiranje/fotografija.*

3.4.2 Samostalniška zveza z izglagolskim samostalniškim jedrom iz prislova

Prid (< Prisl) + Sam (< Glag < Prisl): blizu: -ati/-eva-ti (Glag) → -ek, -anje (Sam): *čimbolj/močno/povsem se približati – dober/natančen/ustrezen/odličen/popoln približek; spet/ponovno/znoval/tesno se zblížati – ponovno/vnovično/tesno zblížanje; postopoma/hitro se približevati – postopno/hitro približevanje.*

4 Sklepne ugotovitve

Besedotvornostopenjski nabori besed, ki izhajajo tudi iz pretvorbene-tvorbenih spoznanj skladenjskega besedotvorja, ponujajo še bolj dopolnjeno in pregledno sliko tvorbenosti posameznega jezika oz. njegovih možnosti ter širijo vedenje o besedotvornem sistemu jezika z opisom mreže tvorbenih razmerij med besedami. Raziskave, ki iz takih naborov izhajajo, pa omogočajo odkrivanje besedotvornih mehanizmov jezika ter deleža posameznih besednih vrst pri tvorbi novega besedja. Ugotovitve tovrstnih raziskav predstavljajo tudi empirično osnovo za opis besedotvorne norme – kaj je v posameznem jeziku morfološko možno in sprejemljivo in kaj ne. Tu se kaže

uporabnost metode pri oceni neologizmov, medtem ko nam v leksikologiji in leksikografiji lahko pomaga pri razlikovanju večpomenskih leksemov od homonimnih. In stopenjski slovar je lahko izhodišče tako za besedotvorne kot leksikološke jezikovne raziskave in obratno – tovrstne raziskave so zelo pomembne pri snovanju in izdelavi besedotvornega slovarja.

VIRI

- BSSJ = Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2004: *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek za iztočnice na B. Maribor*: Slavistično društvo.
mFida = Korpus metaFida 1.0 [Elektronski vir] Metafida1.0. Slovenski združeni korpusi. [Na spletu](#). (Dostop 16. 9. 2024.)
Sloleks 2.0 = Slovenski oblikoslovni leksikon Sloleks (Dostop 16. 9. 2024.)
SSKJ2 = Slovar slovenskega knjižnega jezika. [Na spletu](#).

LITERATURA

- Anton BAJEC, 1950/52: *Besedotvorje slovenskega jezika I–IV*. Ljubljana.
Anton BAJEC, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika IV: Predlogi in predpone*. Ljubljana: SAZU.
Anton BREZNIK, 1944: *Zloženke v slovenščini*. Ljubljana: SAZU.
Urban JARNIK, 1832: *Versuch eines Etymologikons der slowenischen Mundart in Inner-Oesterreich*. Celovec: Ferdinand Eblen von Kleinmayer.
Boris KERN, 2010: Stopenjsko besedotvorje. *Slavistična revija* 58/3. 335–48. [Tudi na spletu](#).
Boris KERN, 2017: *Stopenjsko besedotvorje: na primeru glagolov čutnega zaznavanja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
Boris KERN, 2020: Kombinatorika priponskih obrazil v besedotvornih sestavih glagolov čutnega zaznavanja. *Pogled v jezik in iz jezika: Adi Vidovič Muha ob jubileju*. Ur. Mira Krajnc Ivič in Andreja Žele. Maribor: Univerzitetna založba. 67–79.
Jarosław ŁACHNIK, 2011. Z badań formalnośłowotwórczych nad wyrazami złożonymi – nasycenie kompozycją rodzin modeli odprzymiotnikowych (metodologia gniazdowa). *Współczesna polszczyzna w badaniach językoznawczych: Od języka w działaniu do leksyki*. Ur. Piotr Zbróg. Kielce: Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego. 159–78.
Franc MIKLOŠIČ, 1875: *Vergleichende Stammbildungslehre der slawischen Sprachen*. Dunaj: Wilhelm Braumüller.
Monika OLEJNICZAK, 2003: 30 lat słowotwórstwa gniazdowego (rys historyczny). *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia. Metoda. Zastosowania*. Ur. Mirosław Skarżyński. Krakov: Księgarnia Akademicka. 12–28.
Rajko PERUŠEK, 1890: *Zloženke v noveji slovenščini. Izvestja novomeške gimnazije*. Novo mesto: J. Krajec.

- Mirosław SKARŻYŃSKI, 1999: *Powstanie i rozwój polskiego słowotwórstwa opisowego*. Krakov: Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Mirosław SKARŻYŃSKI, 2000: *Liczebniki w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny (Studium gniazd słowotwórczych)*. Krakov: Towarzystwo Wydawnicze »Historia Iagellonica«.
- Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2004: Struktura besednodružinskega slovarja slovenskega jezika za črko B. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 71–91. [Tudi na spletu](#).
- Irena STRAMLJIČ BREZNIK, Nina LEDINEK, 2024: Kvantitativni podatki o besedotvornih modelih in priponskih nizih izmedmetnih tvorjenk v *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika za iztočnice na b*. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 16. 59–85. DOI: <https://doi.org/10.3986/16.1.03>
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1988: *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zložen*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

SUMMARY

The research aims to combine and complement syntactic and multistage word formation, and thus belongs to the domain of morphotactics, a relatively new domain in Slovene linguistics. At the word formation level, it presents the systemic formation capacities of selected simple verbs and adverbs, which are the word-formation bases for further multistage formation in Slovene. Also the fundamental characteristics of deverbal and deadverbial formation are presented—i.e., the length of suffix strings and the typical structure of suffix strings according to the formation level. Typical suffix combinatorics within word formation models also expresses the word-type identity of individual suffixes and their syntactico–semantic role. Thus, the syntactico–semantic compatibility of deverbal and deadverbial complex words within the relatively established phrases such as *prezgodnje obolevanje, vsakodnevno kruhoborstvo* is also put to the test.

This type of research reveals the word formation mechanisms available through the morphemic complexity of Slovene and the role of individual word types in the formation of new vocabulary. The findings also provide an empirical baseline for the description of the word formation standard—i.e., what is morphemically possible and acceptable in an individual language and what is not. The usefulness of the multistage word formation method also becomes evident in the evaluation of neologisms, and in lexicology and lexicography it can help to distinguish between homonymy and polysemy. Among the results of such word formation analyses is an emerging word formation dictionary, one of the possible functions of which is a baseline for establishing further word formation capacities in Slovene.